

English Translation (Google):

There is something paradoxical about it: the critical edition of Alfred North Whitehead's writings - the unpublished as well as the published - when Whitehead had just asked to destroy his Nachlass in order to avoid such things. The Nachlass was indeed destroyed and yet that is a worthwhile endeavor.

Indeed, Whitehead had asked for his legacy to be destroyed, and much of it seems to have happened. But what has not been destroyed is what was in the hands of others: students who had taken notes, correspondence preserved by the addressees (including by Bertrand Russell), etc. These texts are first addressed in the newly planned critical edition of all the writings by Whitehead and will cover about three volumes. After that comes the critical edition of the various published works. It is certainly welcome, because the 'impurities' in Whitehead's works are well known. In 1978 there was already a corrected edition of *Process and Reality*, but the other works were simply reprinted with all the carelessness to date.

But does it make sense to also publish unpublished material? To be clear, these are not texts that Whitehead did not want to publish. That wouldn't be fair either. What matters and to which this first volume is fully devoted are, among other things, the notes taken during the first 'official' lectures in philosophy that Whitehead ever gave in 1924-25, after his transfer to Harvard, after a long career in Cambridge and London in Mathematics, Logic and Mathematical Physics. Whitehead was now 63 years old and was asked to come to Harvard to become a philosophy professor there. There he turns out to be a thinker who, tried and tested in mathematics, physics and natural philosophy, searches for an even more general vision of reality, within which mathematics and contemporary physics - and especially the latest developments within it, such as the emerging relativity and quantum theory - could not only find their place, but would also and above all become philosophically 'conceivable' and in which, moreover, it would not only be about nature, but about the whole of reality. Not a real change, but actually a broadening of perspective: even more fundamental and general, even further in search of the basic structure of reality.

In his first lectures Whitehead clearly connects with the things he has always been working on: space and time, the metaphysical condition of possibility of something like induction, of mathematical structures and patterns, of abstraction, etc., but also the status of something like 'value'; or what "experience" really is, for behind every conception of experience there is already a metaphysical option. So here are those last presuppositions, those last possibility conditions that Whitehead wants to deal with more explicitly at Harvard.

During the first year at Harvard - and that's what the volume is about - Whitehead gave three lectures. The most important one was about Science, a real lecture of three hours a week over both semesters. Its notes fill most of this issue. In addition, there was a Seminar in Metaphysics, of which only sporadic notes have been preserved from one of the participants (W.E. Hocking), and a Seminar in Logic, of which no notes have been found. In all these lectures the subjects were apparently very close together.

The science course, which Whitehead himself called "The Philosophical Presuppositions of Science," was his first ever truly philosophical course. The incidents that will govern his thinking are already present and are closely related to his earlier works (*The Principles of Natural Knowledge*, *The Principle of Relativity*, *The Concept of Nature*), but the elaboration is yet to come: that is his project for at Harvard.

The lectures discussed here largely coincide with the elaboration of Whitehead's first book that he will publish in his Harvard period (he will publish six within five years), namely *Science*

and the Modern World (a work also relatively was quickly translated into Dutch). But while *Science and the Modern World* is mainly built up historically, the lectures on "The Philosophical Presuppositions of Science" are rather systematic and thus already form the embryo of what a few years later will become *Process and Reality*. But it is not much more than embryonic, as the so-called 'systematic chapters' from *Science and the Modern World* show (for example the famous but extremely enigmatic chapter on 'Abstraction', a theme that is also explicitly addressed in the lectures. occurs [in Lecture 83, p. 393]).

The notes published here of these lectures do not come from the first of the best. Whitehead gave the Science class twice (on the same days): once at Emerson Hall in Harvard and once at Radcliffe college (a college for women founded in 1879) - which was common for Harvard professors at the time. The lectures at Emerson Hall, in particular, were apparently attended by more than just students, but also Harvard professors themselves. For example, we have the notes of W.P. Bell and W.E. Hocking. Both Bell and Hocking belonged to the staff of Harvard at that time, Bell as instructor, Hocking as fellow professor of Whitehead. Both had studied with Husserl and this is especially relevant with Bell: Bell also used his own 'quick script' and Husserl once praised him personally in class for the completeness of his notes (xxx).¹ Indeed, his notes are incredibly meticulous and almost literal. That's why they are so valuable. Hocking, on the other hand, already a philosopher in his own name at that time, sometimes listens to Whitehead from his own philosophy ("Hocking invariably organizes Whitehead's content into an outline of his own making", 51). But both versions of Whitehead's lectures are remarkably parallel. The third set of notes are from the lessons in Radcliffe, taken by a student, Louise R. Heath, with its pros and cons: Whitehead's intelligible things are sometimes written down more clearly, but the difficult ones are quickly omitted. All in all, Bell's notes are certainly the most important. They also make up the bulk of the book. As mentioned, these notes provide a nice insight into the difficult development of Whitehead's philosophical insights. You see Whitehead thinking, making schematics, trying to gain insight into insights, formulating precisely and presenting more or less clearly. No wonder that for the audience, even though they were people who taught at Harvard themselves, it often went beyond their heads. A well-known anecdote is that Whitehead, when he gave the Gifford Lectures that would culminate in *Process and Reality*, started with a packed auditorium only to fall back to barely a few listeners after just a few sessions. Impossible to track.

You sometimes get that impression here in these lecture notes, but the broad outlines are there. They have grown over the years. "Realization is the becoming of limitation" (321) and "Space-time is the locus of realization and the machinery of limitation" (525): these are two sentences that immediately struck me when I first turned through this book. In fact, they immediately - together - form the core of all of Whitehead's thinking at that moment and therefore also of this book. They are Whitehead's philosophy in a nutshell. Or rather, they represent Whitehead's project that he will develop in his philosophy and immediately mark his metaphysics against tradition. It is actually the reversal of how reality is usually viewed. Whitehead does not think reality in the first place from its composition from the past, from causal influences, from its evolution, etc. He thinks it is 'evolutionary' and apparently even thought for a moment to call his philosophy 'philosophy of evolution' (139): all reality is realization, an accomplishment, an act of performing, bringing about, but Whitehead views that here mainly from the domain of potentiality (also and especially the potentiality offered by the

---

¹ Bell's PhD (on Royce), led by Husserl, is published by the Husserl Archives in Leuven (xxviii): Bell was Husserl's first North American PhD student (xxxix).

past): that is typically Whitehead. Always from the big background, against which something 'concretises': not only from the past that keeps open many forms of realization, but - more importantly - from the endless background of possibility. 'Realization' as (self) limitation. This applies not only metaphysically, but also epistemologically: knowledge, unlike Kant, is not so much a matter of construction, but primarily a matter of discrimination (and in that sense also of limitation) - a selection and therefore abstraction from an undifferentiated background (359). In a sense, it is a typically romantic vision: it is not the clear and bright that is the first or the point of departure, but the dark, indeterminate, undifferentiated. All philosophy must go back to that, because that is not only the origin of everything, but also the lasting background and the condition of possibility for all being and for all to know.

Which does not alter the fact that Kant is an important interlocutor, despite all its reversal, also in that volume. This also applies to Aristotle - the "greatest of all Philosophers all the same" despite the "bias he gave to Logic" (340) - Descartes, Hume (of course) and even Wittgenstein (albeit in passing but that too is very exceptional). Most striking, however, is the prominence given to Spinoza (as in *Science and the Modern World*, by the way, the book that will be completed at the time of the lectures that are discussed here). At that time he apparently found a lot in Spinoza that matched his own intuitions. He praised him, among other things, because of his "doctrine of complete relativity of Reality". In any case, Spinoza was at that moment "the most suggestive of reality." *Modern Philosophers* "(5) In that respect alone, a bond between Whitehead and Deleuze - a bond that Deleuze makes himself - is hardly surprising.

This first volume of the critical edition of Whitehead's works provides an exceptional insight into Whitehead's thinking at the beginning of his official philosophical career. It is undoubtedly an interesting asset for scholars. Not that there is much real news in it, though it will undoubtedly come up again and again in the study of Whitehead's philosophy. But above all, it is wonderful to see an original thinker at work "on the spot", without much training or manual, just from his own search.

-Andre CLOOTS

Original Dutch:

Het heeft wel iets paradoxaals: de kritische uitgave van de geschriften van Alfred North Whitehead - de ongepubliceerde zowel als de gepubliceerde – terwijl Whitehead juist gevraagd had zijn *Nachlass* te vernietigen om zulke dingen te vermijden. De *Nachlass* werd inderdaad vernietigd en toch is dat een waardevolle onderneming.

Whitehead had inderdaad gevraagd zijn nalatenschap te vernietigen en dat lijkt ook voor een groot deel gebeurd te zijn. Maar wat niet vernietigd is, is wat in handen was van anderen: studenten die notities hadden genomen, correspondentie die bewaard was door de geadresseerden (o.a. door Bertrand Russell) enz. Deze teksten komen eerst aan bod in de nieuw geplande kritische uitgave van al de geschriften van Whitehead en zullen zo'n drie delen beslaan. Daarna komt de kritische editie van de verschillende gepubliceerde werken. Die is zeker welkom, want de 'onzuiverheden' in de werken van Whitehead zijn algemeen bekend. In 1978 kwam er al een *corrected edition* van *Process and Reality*, maar de andere werken werden met al de slordigheden tot op heden gewoon herdrukt.

Maar is het wel zinvol om ook niet gepubliceerd materiaal uit te geven? Het gaat voor alle duidelijkheid niet om teksten die Whitehead zelf niet wilde uitgeven. Oat zou ook niet fair zijn. Waar het wel om gaat en waaraan dit eerste deel volledig is gewijd, zijn onder andere de notities genomen tijdens de eerste 'officiële' colleges filosofie die Whitehead ooit gaf in 1924-25, na zijn overstap naar Harvard, na een lange carrière in Cambridge en London in de wiskunde, de logica en de mathematische fysica. Whitehead was ondertussen 63 jaar en werd gevraagd naar Harvard te komen om daar professor filosofie te worden. Daar ontpopt hij zich tot een denker die, gepokt en gemazeld in de wiskunde, de fysica en de natuurfilosofie, op zoek gaat naar een nog algemenere visie op de werkelijkheid, waarbinnen de wiskunde en de hedendaagse fysica - en vooral ook de nieuwste ontwikkelingen daarbinnen, zoals de opkomende relativiteits- en quantumtheorie - niet alleen hun plaats zouden kunnen krijgen, maar ook en vooral filosofisch 'denkbaar' zouden warden en waarin het bovendien niet alleen zou gaan over de natuur, maar over de gehele werkelijkheid. Geen echte verandering, maar eigenlijk een verruiming van perspectief dus: nog fundamenteler en algemener, nog verder op zoek naar de basisstructuur van de werkelijkheid.

In zijn eerste colleges sluit Whitehead duidelijk aan bij de dingen waar hij altijd al mee bezig geweest is: ruimte en tijd, de metafysische mogelijkheidsvoorwaarde van iets als inductie, van wiskundige structuren en patronen, van abstractie enz, maar ook het statuut van iets als 'waarde'; of wat 'ervaring' eigenlijk is, want achter elke opvatting van ervaring zit al een metafysische optie. Hee zijn dus die laatste presupposities, die laatste mogelijkheidsvoorwaarden waar Whitehead zich in Harvard meer expliciet wil mee gaan bezighouden.

Tijdens het eerste jaar in Harvard- en daarover gaat die volume – gaf Whitehead drie colleges. Hee belangrijkste ging over *Science*, een echt hoorcollege van drie uur per week over beide semesters. De notities daarvan vullen het grootste deel van deze uitgave. Daarnaast was er een *Seminar in Metaphysics*, waarvan slechts sporadische notities zijn bewaard van een van de deelnemers (W.E. Hocking), en een *Seminar in Logic*, waarvan geen notities zijn teruggevonden. In al deze colleges lagen de onderwerpen blijkbaar wel erg dicht bij elkaar.

De cursus over wetenschap, waaraan Whitehead zelf de titel gaf "The Philosophical Presuppositions of Science", was voor hem zijn allereerste echt filosofische cursus ooit. De incu"ities die zijn denken zullen beheersen zijn al aanwezig en sluiten nauw aan bij zijn vroegere werken (*The Principles of Natural Knowledge*, *The Principle of Relativity*, *The Concept of Nature*), maar de uitwerking moet nog komen: dat is zijn project voor in Harvard.

De colleges waarover het hier gaat vallen grotendeels samen met de uitwerking van Whiteheads eerste boek dat hij in zijn Harvard-periode zal publiceren (hij zal er zes publiceren binnen de vijf jaar), met name *Science and the Modern World* (een werk dat ook relatief vlug in het Nederlands vertaald werd). Maar terwijl *Science and the Modern World* vooral historisch is opgebouwd, zijn de colleges over "The Philosophical Presuppositions of Science" veeleer systematisch en vormen ze daarmee al het embryo van wat enkele jaren later *Process and Reality* zal worden. Maar veel meer dan embryonaal is het allemaal nog niet, zoals ook de zogenaamde 'systematische hoofdstukken' uit *Science and the Modern World* laten zien (bijvoorbeeld het fameuze maar uiterst enigmatische hoofdstuk over "Abstraction", een thema dat ook uitdrukkelijk in de colleges aan bod komt [o.m. in Lecture 83, p. 393]).

De notities die hier van deze colleges werden uitgegeven, zijn niet afkomstig van de eersten de besten. Whitehead gaf de 'Science class' twee keer (op dezelfde dagen): eenmaal in Emerson Hall in Harvard en eenmaal in Radcliffe college (een *college* voor vrouwen, gesticht in 1879) - wat toen gebruikelijk was voor Harvard-professoren. Vooral de colleges in Emerson Hall werden blijkbaar bijgewoond door meer dan alleen maar studenten, maar ook door professoren van Harvard zelf. Zo hebben we van deze colleges de notities van W.P. Bell en van W.E. Hocking. Zowel Bell als Hocking behoren op dat moment al tot de staf van Harvard, Bell dan nog als *instructor*, Hocking als collega-hoogleraar van Whitehead. Beiden hadden bij Husserl gestudeerd en vooral bij Bell is dat relevant: ook Bell gebruikte een eigen 'snelschrift' en Husserl prees hem ooit persoonlijk in de les voor de volledigheid van zijn notities (xxx).² Zijn notities zijn inderdaad ongelooflijk minutieus en haast letterlijk. Daarom zijn ze ook zo waardevol. Hocking daarentegen, al een filosoof in eigen naam op dat ogenblik, beluistert Whitehead wel eens vanuit zijn eigen filosofie ("Hocking invariably organizes Whitehead's content into an outline of his own making", 51). Maar beide versies van Whiteheads colleges lopen opmerkelijk parallel. De derde reeks notities zijn van de lessen in Radcliffe, gemaakt door een studente, Louise R. Heath, met zijn voor- en nadelen: de verstaanbare dingen van Whitehead worden soms wel eens duidelijker opgeschreven, maar de moeilijke al vlug weggelaten. Alles samen zijn zeker de notities van Bell het belangrijkste. Zij vormen ook het grootste deel van het boek. Zoals gezegd geven deze notities een mooie inkijk in de moeizame ontwikkeling van Whiteheads filosofische inzichten. Je ziet Whitehead denken, schema's maken, inzichten scherp proberen te krijgen, precies te formuleren en min of meer helder te presenteren. Geen wonder dat het voor de toehoorders, ook al waren dat mensen die zelf in Harvard les gaven, nogal eens hun petje te boven ging. Bekend is de anekdote dat Whitehead, toen hij de Gifford Lectures gaf die zouden uitmonden in *Process and Reality*, begon met een bomvolle aula om al na een paar sessies terug te vallen tot nauwelijks een paar toehoorders. Onmogelijk om te volgen.

Die indruk krijg je hier in deze collegenotities ook wel eens, maar de grote lijnen zijn daar. Ze zijn door de jaren gegroeid. "Realization is the becoming of limitation" (321) en "Space-time is the locus of realization and the machinery of limitation" (525): het zijn twee zinnen die me onmiddellijk opvielen bij het eerste maal doorbladeren van dit boek. Eigenlijk vormen ze meteen - samen - de kern van heel Whiteheads denken op dat ogenblik en dus ook van dit boek. Ze zijn de filosofie van Whitehead in een notendop. Of beter gezegd: zij geven het project van Whitehead weer dat hij in zijn filosofie zal ontwikkelen en markeren meteen zijn metafysica tegenover de traditie. Het is eigenlijk de omkering van hoe doorgaans naar de werkelijkheid gekeken wordt. Whitehead denkt de werkelijkheid niet op de eerste plaats vanuit haar compositie

---

² Het doctoraat van Bell (over Royce), onder leiding van Husserl, is uitgegeven door het HusserlArchief in Leuven (xxviii): Bell was Husserls eerste Noord-Amerikaanse doctoraatsstudent (xxx).

vanuit het verleden, vanuit oorzakelijke invloeden, vanuit haar evolutie enz. Hij denkt ze wel 'evolutionair' en dacht er blijkbaar zelfs een moment aan zijn filosofie "philosophy of evolution" te noemen (139): alle realiteit is *realization*, een zich voltrekken, opvoeren, tot stand brengen, maar Whitehead bekijkt dat hier toch vooral vanuit het domein van de potentialiteit (ook en vooral de potentialiteit die het verleden biedt): dat is typisch Whitehead. Altijd vanuit de grote achtergrond, waartegen iets zich 'concretiseert': niet alleen vanuit het verleden dat vele vormen van realisatie openhoudt, maar - nog belangrijker - vanuit de eindeloze achtergrond van mogelijkheid. 'Verwerkelijking' als (zelf)begrenzing. Oat geldt niet alleen metafysisch, maar ook epistemologisch: kennis is, in tegenstelling tot Kant, niet zozeer een kwestie van constructie, maar op de eerste plaats een kwestie van discriminatie (en in die zin ook van *limitation*) - een selectie en dus abstractie vanuit een ongedifferentieerde achtergrond (359). In zekere zin is het een typisch romantische visie: niet het klare en heldere is het eerste of het vertrekpunt, maar het duistere, onbepaalde, ongedifferentieerde. Alie filosofie moet daar naar terug, want dat is niet alleen de oorsprong van alles, maar ook de blijvende achtergrond en de mogelijkheidsvoorwaarde voor zowel alle zijn als voor alle kennen.

Wat niet wegneemt dat Kant een belangrijke gesprekspartner is, ondanks alle omkering ervan, ook in die volume. Dae geldt ook voor Aristoteles - de "greatest of all Philosophers all the same" ondanks de "bias he gave to Logic" (340) - Descartes, Hume (uiteraard) en zelfs Wittgenstein (zij het terloops maar ook dat is zeer uitzonderlijk). Het meest opvallend echter is de prominence plaats die Spinoza toebedeeld krijgt (zoals ook in *Science and the Modern World* overigens, het boek dat ten tijde van de colleges waarover het hier gaat wordt afgerond). In Spinoza vindt hij op dat ogenblik blijkbaar veel dat aansluit bij zijn eigen intuities. Hij prijst hem onder andere omwille van zijn "doctrine of complete relativity of Reality". In elk geval is Spinoza voor hem op dat ogenblik "the most suggestive of Modern Philosophers" (5). Alleen al in dat opzicht is een band tussen Whitehead en Deleuze - een band die Deleuze zelf maakt - niet zo verwonderlijk.

Dit eerste volume van de kritische uitgave van de werken van Whitehead geeft een uitzonderlijke inkijk in het denken van Whitehead aan het begin van zijn officiële filosofische carrière. Voor *scholars* is het ongetwijfeld een interessante aanwinst. Niet dat er veel echt nieuws in staat, al zal het in de studie van de filosofie van Whitehead ongetwijfeld steeds weer aan bod komen. Maar bovenal is het heerlijk een origineel denker aan het werk te zien "on the spot", zonder veel cursus of handboek, gewoon vanuit zijn eigen zoeken.

-Andre CLOOTS